קהל טללי בהכה

ממעון לישרים - ויושלים - נהיה
עיר וחדר
עשיכה אביר יעקב
אור מאיר שמחה
נהריה

מתורתו של צדיק
אֲבִיר יַעֲקֹב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע | על דרך הפשט

לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה ועניני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, גיליון פ"ו, פר' וירא תשפ"ז

דרושי אביר יעקב

הַשְׁגָּחַת ה' עַל הַצַּדִּיקִים בָּזֶה וּבַבָּא

רמז השגחת ה' במזמור כג בתהילים

וְהִנֵּה, הַנְהָגַת הַשְׁגָּחַת ה' בָּעוֹלָם אֵינָהּ רַק בְּמַעֲשֵׂי הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי אִם גַּם בְּשָׂעָה שֶׁמַּגִּיעַ לָעוֹלָם הַבָּא, זוֹכֶה הַצַּדִּיק לְהַשְׁגָּחַת ה' עַל כָּל עִנְיָנָיו, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאֵלָיו יֵלֵךְ, ה' יִתְבָּרַךְ נִמְצָא עִמּוֹ לְעָזְרוֹ וּלְהֵיטִיב לוֹ.

רַבֵּנוּ זיע"א (דורש טוב, דרוש ז' לנפטרים) מְפָרֵשׁ עַל פִּי הָאֲמוּר, אֶת מִזְמוֹר כג בְּתְהִלִּים. וְכָךְ אָמַר שָׁם: "מִזְמוֹר לְדָוִד, ה' רֹעִי לֹא אֶחְסָר. בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי, עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי. נַפְשִׁי יְשׁוֹבֵב, יַנְחֵנִי בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ. גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי, שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי. תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן נֶגֶד צֹרְרָי, דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסִי רְוָיָה. אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיָּי, וְשַׁבְתִּי בְּבֵית ה' לְאֹרֶךְ יָמִים".

דוד המלך לא הסיח דעתו מהשגחת ה'

כַּוָּנַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּמִזְמוֹר זֶה, לְהוֹדִיעַ שֶׁמַּעוֹדוֹ נִזְהַר תָּמִיד שֶׁלֹּא לְהַסִּיחַ אֶת דַּעְתּוֹ כְּלָל אֲפִלּוּ לְרֶגַע אֶחָד, מִמְּצִיאוּת ה' יִתְבָּרַךְ וְהַשְׁגָּחָתוֹ. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר לְעֵיל שָׁם (תהילים טז, ח): "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד כִּי מִימִינִי בַּל אֶמּוֹט". וְעַל כֵּן דִּמָּה אֶת הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא עַל יוֹשְׁבֵי הָעוֹלָם, לְהַשְׁגָּחַת הָרוֹעֶה עַל צֹאנוֹ. כִּי כְּמוֹ שֶׁהַצֹּאן, אִם אֵין לָהֶם רוֹעֶה הַיּוֹדֵעַ לְהֵיכָן לְהוֹלִיכָם, מֵיָּד יֹאבְדוּ כָּרֶגַע, כִּי הַסַּכָּנָה מְצוּיָה לָהֶם בְּכָל מָקוֹם. כָּךְ גַּם בְּנֵי הָעוֹלָם, אִם חַס וְשָׁלוֹם תִּסְתַּלֵּק הַשְׁגָּחַת ה' יִתְבָּרַךְ מֵהֶם אֲפִלּוּ לְרֶגַע אֶחָד - מֵיָּד יֹאבְדוּ.

וּכְמוֹ שֶׁהַשְׁגָּחַת הָרוֹעֶה עַל הַצֹּאן נַעֲשֵׂית לְתוֹעַלְתָּם וּלְטוֹבָתָם, לְשָׁמְרָם אוֹתָם מִכָּל רַע וּלְהוֹלִיכָם לִמְקוֹם מִרְעֶה רַעֲנָן וְשָׁמֵן, כָּךְ צְרִיכִים גַּם בְּנֵי הָאָדָם לָדַעַת, שֶׁמַּעֲשֵׂי ה' אִתָּם הֵנָּם לְטוֹבָתָם. וְעַל כֵּן צְרִיכִים הֵם לְהַכִּיר אֶת רוֹעָם, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ. וּבָזֶה מִתְקַיֶּמֶת עִקַּר עֲבוֹדַת ה', כִּי כְּשֶׁיֵּדַע הָאָדָם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָרוֹעֶה אוֹתוֹ, מַשְׁגִּיחַ עָלָיו בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע, בְּוַדַּאי יִכָּלֵם מִמֶּנּוּ, וְלֹא יָעֵז לַעֲבֹר עַל רְצוֹנוֹ, אֶלָּא יַעֲשֶׂה מַה שֶּׁיֹּאמַר לוֹ, וְלֹא יִטֶּה יָמִין וּשְׂמֹאל.

ידיעת ההשגחה מביאה לעשיית טוב בעולם

וְכָךְ יִתְפָּרְשׁוּ הַפְּסוּקִים: 'מִזְמוֹר לְדָוִד' - אוֹמֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, 'ה' רֹעִי' - כְּלוֹמַר, אֲנִי חוֹשֵׁב תָּמִיד וְיוֹדֵעַ בְּכָל עֵת, שֶׁה' הוּא הָרוֹעֶה אוֹתִי וּמַשְׁגִּיחַ עָלַי, וּמִכֹּחַ יְדִיעָה זוֹ הַתְּמִידִית עוֹשֶׂה אֲנִי תָּמִיד רַק אֶת רְצוֹנוֹ, כִּי אֲנִי בּוֹשׁ וְיָרֵא מִלְּפָנָיו. וְעַל כֵּן 'לֹא אֶחְסָר' - לֹא יֶחְסַר לִי כָּל טוּב לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא.

וְגַם כְּשֶׁאֵלֵךְ לְאוֹתוֹ עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, מֻבְטָחַנִי כִּי 'בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי' - יְרִיאֵנִי לְגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, 'עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי' - עַד שֶׁיְּרִיאֵנִי גַּם לְגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן. וַאֲפִלּוּ 'גַּם כִּי אֵלֵךְ בְּגֵיא צַלְמָוֶת' - הוּא הַגֵּיהִנֹּם (ראה עירובין יט.), בְּטוּחַ אֲנִי כִּי אֵין בְּיָאתִי לְשָׁם מֻחְמֶּתֶת חֶסְרוֹנוֹתַי וַעֲוֹנוֹתַי, כִּי הֲרֵי בִּידִיעַת הַהַשְׁגָּחָה אֲנִי נִצָּל תָּמִיד מֵחֵטְא. אֶלָּא כָּל בִּיאַת הַצַּדִּיק לַגֵּיהִנֹּם הִנָּהּ בִּכְדֵי לְזַכּוֹת אֶת הָרְשָׁעִים שֶׁנִּפְלוּ שָׁם, וְעַתָּה בְּהֶרְהוּרֵם בִּתְשׁוּבָה יָכוֹל הַצַּדִּיק לְהַעֲלוֹתָם מִשָּׁם.

לָכֵן, גַּם כַּאֲשֶׁר אֲנִי עוֹבֵר בְּתוֹכְכֵי הַגֵּיהִנֹּם, 'לֹא אִירָא רָע' - אֵינֶנִּי חוֹשֵׁשׁ שֶׁבָּאתִי לְשָׁם לְהֵעָנֵשׁ עַל עֲוֹנוֹת, אֶלָּא בָּטוּחַ אֲנִי שֶׁלֹּא יֵאָרַע לִי כָּל נֵזֶק. וְהַטַּעַם, 'כִּי אַתָּה עִמָּדִי' - אֲפִלּוּ בִּהְיוֹתִי בַּגֵּיהִנֹּם, נִמְצָא ה' יִתְבָּרַךְ אִתִּי לְהַצִּילֵנִי.

הצדיק נכנס לגיהנום להציל אחרים

וְיוֹתֵר מִכָּךְ, לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁאֵין לַצַּדִּיק לַחְשֹׁשׁ מֵעֲנֻשֵׁי הַגֵּיהִנֹּם, אֶלָּא אַדְרַבָּא, יֵשׁ לוֹ תּוֹעֶלֶת גְּדוֹלָה בְּעֶבְרוֹ שָׁם, עַד שֶׁ'שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ' - מַה שֶּׁנֶּחְשָׁב תָּמִיד אֵצֶל כֻּלָּם לְשֶׁבֶט חוֹבְלִים, הֲבָא לְנִקְמַת הָרְשָׁעִים, נַעֲשֶׂה אֶצְלָם לְמִשְׁעֶנֶת וְסִמְכָה. כִּי כָּל הָעוֹלָם תְּמֵהִים, כֵּיצַד יִתָּכֵן שֶׁנִּכְנָס הַצַּדִּיק לַגֵּיהִנֹּם, וַהֲרֵי כָּל הַנִּכְנָס לְשָׁם אֵינוֹ בָּא אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּדּוּנוּ אוֹתוֹ בָּעֲנָשִׁים קָשִׁים, וְאֵיךְ נִכְנָס צַדִּיק זֶה לְטוֹבָה? אַךְ בֶּאֱמֶת, כְּנִיסָתִי לְשָׁם - אוֹמֵר דָּוִד - אֵינָהּ

המשך בעמ' ב'

פניני אביר יעקב

וַיֵּרֶא אֵלָיו ה' בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא וְכוּ' (יח א).

א"א תיקן חטא אדם הראשון

אָפְשָׁר לִרְמֹז דְּיָדוּעַ דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם תִּקֵּן חֶטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁחָטָא בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע. וְהִנֵּה עַל יְדֵי חֶטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן נִתְגַּבְּרוּ הַגְּבוּרוֹת עַד מְאֹד וְנִתְמַעֲטוּ הַחֲסָדִים עַד מְאֹד, וְכֵיוָן שֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְתִקֵּן הַתְּפִלָּה וְהִרְבָּה בְּגְמִילוּת חֲסָדִים וּבְתוֹרָה, אָז עוֹרֵר הַחֲסָדִים וְהִגְבִּיר אוֹתָם עַד שֶׁנִּכְבְּשׁוּ הַגְּבוּרוֹת תַּחַת הַחֲסָדִים, וּלְפִיכָךְ נִקְרָא 'אִישׁ הַחֶסֶד' וְנִקְרָא 'אַבְרָהָם אוֹהֲבִי' (ישעיה מא ח), שֶׁהָאַהֲבָה מְצַד הַחֶסֶד. וְהִנֵּה עֵץ הַדַּעַת בְּעַצְמוֹ הַנִּקְרָא 'טוֹב וָרָע' (בראשית ב ט), הַטּוֹב שֶׁבּוֹ הֵם הַחֲסָדִים, וְהָרָע שֶׁבּוֹ הֵם הַגְּבוּרוֹת. וְאָדָם הָרִאשׁוֹן הִגְבִּיר הַגְּבוּרוֹת וּבָזֶה נָתַן יָד לַקְּלִפּוֹת לְהִתְגַּבֵּר וּמִעֵט הַחֲסָדִים, וְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הִגְבִּיר הַחֲסָדִים וּמִעֵט הַגְּבוּרוֹת:

א"א גרם לגילוי החסדים בפי האמה

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר **וַיֵּרֶא אֵלָיו ה' בְּאֵלֹנֵי**, אוֹתִיּוֹת 'בְּאֵילָן'. **מַמְרֵא** גִּימַטְרִיָּא 'טַב רַע', בָּזֶה רָמַז עִנְיַן הַדַּעַת טוֹב וָרָע. וְהִנֵּה **מַמְרֵא** גִּימַטְרִיָּא פ"ר גְּבוּרוֹת, וְאִ' יִתְרָה דִּכְשֶׁתַּחְשֹׁב **מַמְרֵא** גִּימַטְרִיָּא רפ"א, לִרְמֹז דְּתִגְבְּרַת הַגְּבוּרוֹת שֶׁהִגְבִּיר אָדָם הָרִאשׁוֹן רִפָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּתִגְבְּרַת הַחֲסָדִים שֶׁהִגְבִּיר. וְזֶהוּ שֶׁסְּמָכָם **וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל,** לִרְמֹז פִּי הָאָמָּה חֲסָדִים, כִּי עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וַחֲסָדִים שֶׁהִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת, גָּרַם לְהִיוֹת פִּי הָאָמָּה חֲסָדִים. וְזֶהוּ נַמִּי שֶׁסְּמָכָם **כְּחֹם הַיּוֹם, הַיּוֹם** הוּא הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נב ג) 'חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם'. וּפֵרֵשׁ לְךָ הַכָּתוּב דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם גָּרַם לְהַגְבִּיר הַחֲסָדִים וּלְהַמְתָּקָם, עַד שֶׁנִּכְבְּשׁוּ תַּחְתֵּיהֶם הַגְּבוּרוֹת, וְזֶהוּ תִּקּוּן חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן:

(מחשוף הלבן)

אברהם אבינו ע"ה הוא חסד דכולהו יומא

מַה שֶּׁאָמַר **וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל,** דְּהִנֵּה יָדוּעַ דְּהַשְׁכִּינָה בְּתַחְלַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם הָיְתָה בָּאָרֶץ, וְהַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים עַל יְדֵי עֲוֹנוֹתֵיהֶם סִלְּקוּ אוֹתָהּ שִׁבְעָה רְקִיעִים, וּכְשֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הוֹרִידָהּ רָקִיעַ אֶחָד, וְכֵן יִצְחָק וְכוּ', עַד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁהוֹרִידָהּ לָאָרֶץ, וְעַל זֶה אָמַר **יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֹהֶל, הָאֹהֶל** הוּא הַשָּׁמַיִם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ כב) 'וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל', וְרָמַז לְךָ שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם עָשָׂה פֶּתַח לְאֹהֶל שֶׁהוּא הָרָקִיעַ הָרִאשׁוֹן וְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ הַשְׁכִּינָה. וּמַה שֶּׁאָמַר **כְּחֹם הַיּוֹם,** לִרְמֹז דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הוּא הַחֶסֶד הַגָּדוֹל הָרִאשׁוֹן, יוֹמָא דְּאִזֵּיל עִם כֻּלְּהוּ. דְּאֶפְשָׁר דְּכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁהוֹרִידוּ הַשְׁכִּינָה כָּל אֶחָד אֲחוּז בְּחֶסֶד אֶחָד מִשִּׁבְעָה חֲסָדִים, וְעַל יְדֵי זֶה זָכוּ לְהוֹרִיד הַשְׁכִּינָה. וְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הוּא הַחֶסֶד הָרִאשׁוֹן הַגָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּם, יוֹמָא דְּאִזֵּיל עִם כֻּלְּהוּ, וְזֶהוּ **כְּחֹם הַיּוֹם,** דְּהִנֵּה כְּפִי תִּגְבֹּרֶת הַחֶסֶד הָרִאשׁוֹן כֵּן הָיָה כֹּחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, לְפִיכָךְ הָיָה בּוֹ כֹּחַ לְהוֹרִידָהּ מֵרָקִיעַ הָרִאשׁוֹן: (מחשוף הלבן)

דרושי אביר יעקב המשך מעמ' א'

אֶלָּא כְּדֵי לְהַצִּיל מִשָּׁם אֲחֵרִים, וְלִי עַצְמִי - לֹא יֶאֱרַע שׁוּם נֵזֶק.

וְעַל כָּךְ אָמַר: 'שִׁבְרְךָ וּמַשְׁעַנְתְּךָ הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי' - כְּלוֹמַר, הַדָּבָר עַצְמוֹ הֶעָשׂוּי לְשֶׁבֶט הַלִּקָּאָה, יִהְיֶה לִי לְמִשְׁעֶנֶת, וְזֹאת הִיא נֶחָמָתִי בְּכָךְ.

הפסדת סעודת הסטרא אחרא לטובת הצדיקים

וְהוֹסִיף דָּוִד עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְאָמַר: 'תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן נֶגֶד צֹרְרָי', וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה, שֶׁהָרְשָׁעִים שֶׁהֵרֵהוּ בְּתִשׁוּבָה אַחַר שֶׁטָּבְעוּ בְּגֵיהִנֹּם, הָיוּ בַּתְּחִלָּה חֵלֶק הַסִּטְרָא אַחֲרָא, וְהוּא גָּזַל מֵהֶם אֶת כָּל חֶלְקָם בַּטּוֹב. אַךְ עַתָּה שֶׁבָּא הַצַּדִּיק לְגֵיהִנֹּם, לְהוֹצִיאָם אוֹתוֹ מִן הַמְּצַר, חָזְרוּ לְחֵלֶק הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶהוּ 'תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן' - שֶׁבִּמְקוֹם הַשֻּׁלְחָן שֶׁעָרְכוּ הָרְשָׁעִים הַצּוֹרְרִים, הֵם הַסִּטְרָא אַחֲרָא וְחֵילוֹתָיו, לַעֲשׂוֹת מִן הָרְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם סְעֻדָּה לְתוֹעַלְתָּם הַמְּרֻשַּׁעַת, עָשִׂיתִי אֲנִי שֻׁלְחָן לְקֻדְשָּׁה, וְזֶהוּ 'נֶגֶד צֹרְרָי' - שֶׁהַסִּטְרָא אַחֲרָא עוֹמֶדֶת מֻנֶּגֶד וּמַפְסִידָה אֶת חֶלְקָהּ בְּאוֹתָם רְשָׁעִים, שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנָּה וּמִן הַגֵּיהִנֹּם, וּבָאוּ לִכְלַל הַצַּדִּיקִים לְשֻׁלְחָן הַקָּדֹשׁ שֶׁהוּא גַּן עֵדֶן.

הצדיק הנכנס לגיהנום אינו נפגע בעונשי הרשעים

וְעוֹד אוֹמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם: 'דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי, כּוֹסִי רְוָיָה'. כִּי מָצִינוּ בָּרְשָׁעִים הַנִּדּוֹנִים בַּגֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם (ירמיה ל, כג) 'הִנֵּה סַעֲרַת ה' חֵמָה יָצְאָה, סַעַר מִתְגּוֹרֵר עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יָחוּל'. וְדָרְשׁוּ עַל כָּךְ בַּגְּמָרָא (חגיגה יג:), שֶׁהָרְשָׁעִים שׁוֹתִים בַּגֵּיהִנֹּם אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה, וּנְהַר דִּינוּר נִשְׁפָּךְ עַל רֹאשָׁם וְשׁוֹרְפָם. וְעַל כֵּן אוֹמַר דָּוִד, שֶׁלְּמִרּוֹת שֶׁעוֹבֵר הוּא בַּגֵּיהִנֹּם לְהוֹשִׁיעַ אֶת הָרְשָׁעִים הַמְּהֻרְהָרִים בִּתְשׁוּבָה, לֹא עוֹבֵר עָלָיו מַה שֶּׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וְלֹא יָחוּל עַל רֹאשׁוֹ נְהַר דִּינוּר הַנִּשְׁפָּךְ עַל רֹאשׁ הָרְשָׁעִים, וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה מִכּוֹס הַתַּרְעֵלָה שֶׁשּׁוֹתִים הָרְשָׁעִים. אֶלָּא עַל רֹאשׁוֹ יִהְיֶה הַשֶּׁמֶן הַטּוֹב, וְכוֹסוֹ יִהְיֶה רְוָיָה.

וְסִים דָּוִד בִּתְפִלָּה לִפְנֵי ה': 'אַךְ טוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיָּי' - שֶׁאִתְעַסֵּק כָּל יָמַי לַעֲשׂוֹת טוֹב וָחֶסֶד לְשִׁמְךָ, וּבְכָךְ מֻבְטָח לִי 'וְשַׁבְתִּי בְּבֵית ה'' - הוּא הָעוֹלָם הַבָּא - 'לְאֹרֶךְ יָמִים'.

יְדִיעַת הַהַשְׁגָּחָה מַצִּילָה מִיֵּצֶר הָרָע

הרגזת היצר הרע - בזכירת השגחת ה'

כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר, יְדִיעַת הַשְׁגָּחַת ה' בַּבְּרִיאָה מַצִּילָה מִן הַחֵטְא, וְכוֹפֶה אֶת הַיֵּצֶר הָרָע לַעֲבוֹדַת ה'. וְזוֹהִי הַדֶּרֶךְ הַמְּעֻלָּה בְּיוֹתֵר לְהִתְגַּבְּרוּת עָלָיו.

רַבֵּנוּ זיע"א (דורש טוב, דרוש ו' לנפטרים), דּוֹרֵשׁ זֹאת עַל הַפָּסוּק (תהילים טז, ח) "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד כִּי מִימִינִי בַּל אֶמּוֹט". וּבְהַקְדָּמַת מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה.): "אָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים ד, ה) 'רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ'. אִם נִצְחוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם'. אִם נִצְחוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'עַל מִשְׁכַּבְכֶם'. אִם נִצְחוֹ מוּטָב, וְאִם לָאו, יִזְכֹּר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וְדֹמּוּ סֶלָה'".

וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה, שֶׁהַדֶּרֶךְ הַמְּעֻלָּה בְּיוֹתֵר לִכְפּוֹת אֶת הַיֵּצֶר הָרָע לַעֲבוֹדַת ה', הִיא שֶׁיְּחַשֵּׁב הָאָדָם בְּכָל עֵת שֶׁהַשְּׂכֵינָה מְצוּיָה לְנֶגְדּוֹ, וְכַמְפֹרָשׁ בְּפָסוּק זֶה: 'שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד' - וְעַל יְדֵי שֶׁאָזְכֹּר תָּמִיד אֶת מְצִיאוּת ה' לְנֶגְדִּי וְהַשְׁגָּחָתוֹ עָלַי, אָז 'כִּי מִימִינִי בַּל אֶמּוֹט', לֹא אֶבוֹא לִפֹּל בְּיַד הַיֵּצֶר לִידֵי חֵטְא, וְהַיֵּצֶר הַטּוֹב הָעוֹמֵד 'מִימִינִי' - לֹא יָמוֹט, וְיִשְׁמֹר עָלַי תָּמִיד.

הכנעת היצר הרע בדרכים אחרות

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ כָּאן בַּגְּמָרָא: 'לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יִצְרוֹ הַטּוֹב עַל יִצְרוֹ הָרָע, וְהַרְגָּזָה נַעֲשֵׂית בְּהַזְכָּרַת הַשְׁגָּחַת ה'. זוֹ הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר לְהַכְנָעַת הַיֵּצֶר הָרָע.

וְאִם דֶּרֶךְ זוֹ אֵינָהּ מוֹעִילָה, כִּי אִישׁ זֶה אֵינוֹ מֻכָּת הַחֲסִידִים הַזּוֹכְרִים אֶת ה' לְנֶגְדָּם תָּמִיד, עָלָיו לִפְנוֹת לְדְרָכִים אֲחֵרוֹת, לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא מַהֲשֶׁשֶׁת אֶת הַיֵּצֶר הָרָע יוֹתֵר מִכָּל דָּבָר (קידושין ל:). וְאָמְנָם, אַף שֶׁגַּם זוֹ דֶּרֶךְ טוֹבָה, מִכָּל מָקוֹם הִיא אֵינָהּ כָּרָאשׁוֹנָה.

וְאִם גַּם דֶּרֶךְ זוֹ לֹא הוֹעִילָה, יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהִיא דַּרְגָּה שְׁלִישִׁית. וְאִם אֲפִלּוּ זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ, יִזְכֶּה בְּכָךְ לָעוֹלָם הַבָּא, עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ מְנוּחָה וְחַיִּים.

בִּטָּחוֹן

מַאֲמָר ג

חוֹבַת הַבִּטָּחוֹן וְדַרְכֵי קִנְיָנוֹ

פְּתִיחָה

מִדַּת הַבִּטָּחוֹן נִצְרֶכֶת לָאָדָם, הֵן מִצַּד הַסְּבָרָא וְהֵן מִצַּד הַתּוֹעֶלֶת שֶׁבָּהּ. מִצַּד הַסְּבָרָא כֵּיצַד? - כִּי אֵין הָאָדָם יָכוֹל לְהוֹסִיף כְּלוּם עַל יְדֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת, וְהַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּחוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת (פתיחה לשער הביטחון): "הַסִּבָּה לֹא תּוֹסִיף לוֹ בְּחָקוֹ וְלֹא תְּחַסְּרֵהוּ מִמֶּנּוּ מְאוּמָה, אֶלָּא בְּגִזְרַת הָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים עה, ז-ח) 'כִּי לֹא מִמּוֹצָא וּמִמַּעֲרָב וְלֹא מִמִּדְבַּר הָרִים, כִּי אֱלֹהִים שֹׁפֵט זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים'". וְעוֹד כָּתַב (שם פרק ג): "וְיִהְיֶה בִּטְחוֹנוֹ בֵּאלֹהִים שָׁלֵם וְכוּ', וְיֵדַע כִּי הַסִּבּוֹת כֻּלָּן אֵצֶל הַבּוֹרֵא שָׁוּוֹת, יַטְרִיפֵהוּ בְּמַה שִׁירְצֶה מֵהֶן וּבְעֵת שִׁירְצֶה מֵאֵיזֶה עִנְיָן שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (שמואל א' יד, ו) 'כִּי אֵין לַה' מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בָּרַב אוֹ בְּמְעָט', וְאָמַר (דברים ח, יח) 'כִּי הוּא הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל', וְאָמַר (זכריה ד, ו) 'לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה' צְבָאוֹת'". עַד כָּאן.

וּמִצַּד הַתּוֹעֶלֶת כֵּיצַד? - כִּי כְּשֶׁמַּשִּׂים הָאָדָם בִּטְחוֹנוֹ בַּה' יִתְבָּרַךְ, גַּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עָלָיו וּמַזְמִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ. וּבְסֵפֶר תּוֹרַת הַמְּנָחָה (לרבי יעקב סקילי זכרונו לברכה, דרשה יג) מוּבָא: "הִנְשִׁעָן וְהִבּוֹטֵחַ בְּשֵׁם ה' הוּא נִשְׁמָר מִכָּל רַע וּמִכָּל נֶזֶק, כִּי הַהַשְׁגָּחָה עָלָיו תָּמִיד, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים לג, יח) 'הִנֵּה עֵין ה' אֶל יְרֵאָיו לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ'. וְזֶהוּ מִצַּד הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק, לְפִי שֶׁהַבּוֹטֵחַ בַּשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְהֵא נִשְׁמָר מִכָּל רַע, וְיִהְיֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַשְׁגִּיחַ בּוֹ תָּמִיד, וְכוּ', וְאִז יִהְיוּ כָּל עֲסָקָיו וְעִנְיָנָיו נַעֲשִׂים עַל יְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ".

וּרְאֵה גַּם מַה שֶּׁכָּתַב בְּכַד הַקֶּמַח לְרַבֵּנוּ בַּחַיֵּי (ערך אבל) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "כָּל מִי שֶׁבּוֹטֵחַ בַּה' יִתְבָּרַךְ, מִדַּת הַחֶסֶד הַמְפֻרְסֶמֶת אֶת הָעוֹלָם מַקֵּיפָתוֹ מִכָּל צַד, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים לב, י) 'וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ'. וְהוּא הַמַּמְצִיא לוֹ סִבּוֹת שֶׁיִּתְפַּרְנֵס בָּהֶם, כִּי אֵין הַסִּבּוֹת נִבְצָרוֹת מֵהֶם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁיְּדוּעַ הָעִנְיָן בְּאֵלּוּ שֶׁבָּאָה לוֹ פַּרְנָסָתוֹ עַל יְדֵי הָעוֹרְבִים, וְהַנְּבִיאִים חֲמִשִּׁים בַּמְּעָרָה עַל יְדֵי עוֹבַדְיָהוּ". עַד כָּאן.

וְהִנֵּה, לְלֹא מִדַּת הַבִּטָּחוֹן לֹא יוּכַל הָאָדָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. וּכְפִי שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם (הלכות תלמוד תורה פ"ג הלכה ז): "שֶׁמָּא תֹּאמַר עַד שֶׁאֵקַבֵּץ מָמוֹן אֶחֱזֹר וְאֶקְרָא, עַד שֶׁאֶקְנֶה מַה שֶּׁאֲנִי צָרִיךְ וְאֶפָּנֶה מַעֲסַקַי וְאֶחֱזֹר וְאֶקְרָא, אִם תַּעֲלֶה מַחְשֶׁבָה זוֹ עַל לִבְּךָ אֵין אַתָּה זוֹכֶה לִכְתָרָהּ שֶׁל תּוֹרָה לְעוֹלָם, אֶלָּא עֲשֵׂה תּוֹרָתְךָ קֶבַע וּמְלַאכְתְּךָ עֲרַאי, וְלֹא תֹּאמַר לִכְשֶׁאִפָּנֶה אֶשְׁנֶה שֶׁמָּא לֹא תִפָּנֶה".

וּבָאֵמֶת, כָּל עֲבוֹדַת ה' וְהִנְהָגַת הַחֲסִידוּת, תְּלוּיִים בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ הָרַמְחַ"ל בְּסִפְרוֹ מִסְלַת יְשָׁרִים (פרק כא) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "אַךְ מִסַּפְסִידֵי הַחֲסִידוּת הֵם הַטְּרֻדּוֹת וְהַדְּאָגוֹת וְכוּ'. אָמְנָם מַה שֶּׁיּוּכַל לִשְׁמֹר אֶת הָאָדָם וּלְהַצִּילוֹ מִן הַמַּפְסִידִים הָאֵלֶּה הוּא הַבִּטָּחוֹן, וְהוּא שֶׁיַּשְׁלִיךְ יְהֹבוֹ עַל ה' לְגַמְרֵי, כַּאֲשֶׁר יֵדַע כִּי וַדַּאי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיֶּחְסַר לָאָדָם מַה שֶּׁנִּקְצַב לוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּמַאֲמָרֵיהֶם (ביצה טז.) 'כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה' וְגוֹ', וְכֵן אָמְרוּ (יומא לח:) 'אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוּכָן לַחֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ כְּמֶלֹא נִימָא', וּכְבָר הָיָה אָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּבָטֵל וְהַגְּזֵרָה הָיְתָה מִתְקַיֶּמֶת, אִם לֹא שֶׁקָּדַם הַקִּנְסָ לְכָל בְּנֵי אָדָם 'בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם' (בראשית ג, יט), אֲשֶׁר עַל כֵּן חַיָּב אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל אֵיזֶה הִשְׁתַּדְּלוּת הוּא הַמּוֹעִיל, אֶלָּא שֶׁהַהִשְׁתַּדְּלוּת מֻכְרַח, וְכֵיוָן שֶׁהִשְׁתַּדֵּל הֲרֵי יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וּכְבָר יֵשׁ מָקוֹם לִבְרָכַת שָׁמַיִם שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַלּוֹת יָמָיו בַּחֲרִיצוּת וְהִשְׁתַּדְּלוּת". עַד כָּאן.

וְהִנֵּה, הַבּוֹטֵחַ בַּה' לֹא יָבוֹא לִידֵי קִנְאָה וְתַחֲרוּת, לַחְמֹד חֶפְצֵי בְּנֵי אָדָם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּחוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת (שער הביטחון פרק ה): "הַבּוֹטֵחַ בֵּאלֹהִים הוּא אֹהֵב לְכָל כְּתוֹת בְּנֵי אָדָם וְדֵעָתָם נוֹחָה עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּטוּחִים מֵהַזָּקָתוֹ וְלִבָּם שָׁלֵם מֵהֲמָתוֹ וְכוּ', וְהוּא גַּם כֵּן בָּטוּחַ מֵהֶם, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁתּוֹעֲלָתוֹ וְנִזְקוֹ אֵינָם בְּיַד נִבְרָא וְלֹא בִּיכָלְתּוֹ, וְעַל כֵּן אֵינֶנּוּ מְפַחֵד מֵהֶם וְכַאֲשֶׁר אֵינֶנּוּ מְקַוֶּה הֲנָאָתָם. וּכְשֶׁהוּא בָּטוּחַ מֵהֶם וְהֵם בְּטוּחִים מִמֶּנּוּ, יֶאֱהֲבֵם וְיֶאֱהֲבוּהוּ".

בְּמַאֲמָר זֶה מְבָאֵר רַבֵּנוּ זיע"א אֶת הַתּוֹעֶלֶת הָעוֹלָה מִמִּדַּת הַבִּטָּחוֹן לְטָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה בִּתְפִלָּה, וְהֶכְרַח הַבִּטָּחוֹן לִלּוֹמְדֵי הַתּוֹרָה וּלְאֵלּוּ הַיּוֹשְׁבִים בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. וְיִזְכְּרוּ בּוֹ מְפֹרָשׁ הַתּוֹרָה וְהַנְּבִיאִים וּמִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּשֶׁבַח מִדַּת הַבִּטָּחוֹן לְשֵׁלוֹת הָאָדָם וּלְמְנִיעַת דְּאָגַת הַפַּרְנָסָה, וְיוּכַח מִן הַמְּקוֹרוֹת וּמִן הַמְּצִיאוּת שֶׁאֵין שׁוּם תּוֹסֶפֶת פַּרְנָסָה לַטּוֹרְחִים בָּהּ, אֶלָּא הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם, וְיֵשׁ לִבְטֹחַ בַּה' וְלִסְמֹךְ עָלָיו בִּלְבַד. עַל כֵּן אֵין צֹרֶךְ לְהַרְבּוֹת בְּמַחֲשָׁבוֹת בְּעִנְיְנֵי הַפַּרְנָסָה, וְהַמַּרְבֶּה מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ, נַעֲשֶׂה טָרוּד אַף בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וּמַפְסִיד בָּזֶה קְדֻשַּׁת שַׁבָּת קֹדֶשׁ וְהַשְׁפָּעוֹתֶיהָ הַטְּהוֹרוֹת.